

Отримано: 7 вересня 2017 р.

Прорецензовано: 5 жовтня 2017 р.

Прийнято до друку: 9 жовтня 2017 р.

e-mail: janeduiko30@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-285-288

Четвертак Є. О. Специфіка етнономінацій опозиції «свій/чужий» в американському політичному дискурсі / Є. О. Четвертак // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. – Вип. 67. – С. 285–288.

УДК: 811.111'37

Євгенія Олександрівна Четвертак,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

СПЕЦИФІКА ЕТНОНОМІНАЦІЙ ОПОЗИЦІЇ «СВІЙ/ЧУЖИЙ» В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядається лінгвокультурна специфіка концепту НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ на прикладі використання етнонімів та етнофобізмів на позначення представників «ЧУЖОГО» та етнонімів на позначення представника американської нації. Автор подає лінгвокультурні концепції визначення американської національної ідентичності у їхній діахронії.

Ключові слова: національна ідентичність, корелят, етнонім, етнофобізм, алоетнонім, пейоративне позначення

Евгения Александровна Четвертак,

Запорожский национальный технический университет, г. Запорожье

СПЕЦИФИКА ЭТНОНОМИНАЦИЙ ОПОЗИЦИИ «СВОЙ/ЧУЖОЙ» В АМЕРИКАНСКОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

В статье рассматривается лингвокультурная специфика концепта НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ на примере использования этнонимов и этнофобизмов для обозначения представителей «ЧУЖОГО» и этнонимов для номинации представителей американской нации. Автор приводит лингвокультурные концепции определения американской национальной идентичности в их диахронии.

Ключевые слова: национальная идентичность, коррелят, этноним, этнофобизм, алоэтноним, пейоративная номинация.

Yevheniia Chetvertak,

Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya

SPECIFICS OF «ALIEN/OWN» ETNONOMINATION IN THE US POLITICAL DISCOURSE

The article studies linguo-cultural specific of the concept «NATIONAL IDENTITY» through examples of ethnonyms and ethnophobisms to denote «ALIEN» and only ethnonyms to denote a representative of the American nation. The author provides linguo-cultural concepts of the US national identity in their development. Among the ways of reflecting national identity one can name the employment of neutral and negative evaluative elements to name «ALIEN». Normative nomination of other nation representatives are common and widely-accepted ethnonyms which are usually opposed to unofficial names. The titles that the representatives of one nation use to denote the representatives of another nation are pejorative and ethnophobous. Ethnophobisms are coined with the help of different word-building models such as: shortenings, morphological telescopic transformations, application of proper names to denote the whole ethnos, metonymy and metaphor. The element «OWN» is conveyed through neutral and positive lexical units and phrases. The above-mentioned element includes a subgroup «OTHER OWN» that describes illegal immigrants.

Key words: national identity, correlate, ethnonym, ethnophobism, aloethnonym, pejorative nomination.

Актуальність теми запропонованої статті визначається необхідністю з'ясувати особливості використання етнономінацій на позначення «СВІЙ/ЧУЖИЙ» у політичному дискурсі США. **Мета** статті полягає у дослідженні етнономінацій та етнофобізмів на позначення «ЧУЖОГО» для американської нації та способи номінації «СВОГО» як представника американської національної ідентичності. Мета зумовлює наступні **завдання:** визначити лінгвокультурний аспект національної ідентичності США, з'ясувати різницю між етнономінаціями та етнофобізмами, надати класифікацію етнофобізмів та етнонімів та навести одиниці на позначення представника «СВОЄЇ» нації.

США завжди позиціонували себе як мультикультурне суспільство. У минулому панівною була концепція «Melting Pot» («плавильного казана»), тобто ідея, що іммігранти мають відмовитися від старих звичок і адаптуватися до нового способу життя. Згідно з термінологічним словником, термін «Melting Pot» («плавильный казан») – метафорична назва (асимілітивна модель) національно-мовної політики, спрямованої на об'єднання різних етносів в один [1, с. 312]. Цей термін використовувався щодо культурно-мовної політики США та Ізраїлю. Наприклад, як правило, діти іммігрантів вивчали англійську мову, а не мову своїх батьків.

Останнім часом, однак, американці почали надавати перевагу іншим концепціям: «Salad Bowl» («салатниці»), «Pizza» («піци») та «American Quilt» («лоскутної ковдри»), тобто концепціям збереження етнічних особливостей іммігрантів. Ці терміни підкреслюють збереження культурно-етнічної специфічності та різноманітності етносів, які проживають на території США. У США відновилися етнічні групи, які відродили власну спадщину, а діти нових іммігрантів часто виховуються і спілкуються двома мовами.

Слід зазначити, що в культурології та міжкультурній комунікації ідентичність (лат. *identicus* – тотожний, той, що збігається) є основою національного та культурного ототожнення, індикатором «СВОГО» на протизагуг «ЧУЖОМУ». З 50-60 років XX століття тематика ідентичності стала особливо популярна, а сьогодні ідентичність – це концепт, який став основним у соціологічних дослідженнях [2, с. 94].

Національна ідентичність визначається факторами природної, історичної та культурної спільності. Відображення національної ідентичності проявляється й у використанні негативно оцінних лексем на позначення чужинців. Корпус нейтральних засобів на позначення інших націй виражається в дискурсі американських політиків етнонімами та релігіонімами.

Етнонім – номінативна одиниця на позначення націй, народів, етнічних єдностей, племен та родів [3, с. 76]. У мовознавстві науковий інтерес до цього питання почав проявлятися лише в 70-і роки XX ст. Особливості вживання етнонімів досліджували такі вчені, як: А. Ф. Артемова, Л. К. Байрамова, Ю. В. Горшунов, О. В. Тищенко, І. І. Токарева, О. С. Фоменко, а етнофобізмів – Г. М. Антонченко, Ю. А. Зацний. За об'єктом номінації та об'єктом номінованої спільноти лінгвісти розділяють етноніми на макроетноніми (що виступають генетично неоднорідними етносами American, Russian) [4, с. 4] та мікроетноніми (на позначення членів єдиного племені, народності, нації та етносу: Bulgarian, Kurd, Romanian).

Також виокремлюють автоетноніми – позначення, що використовуються для самоназивання (Deutschen – німці, Magyarok – угорці, Hauser – вірмени) та алоетноніми – назви етносу, надані іншими (American, German, Hungarian). Крім того, вчені виділяють ономастичні одиниці, що утворюються від різних географічних назв (топонімів: Caucasian, Londoner), та релігіоніми (Galilean, Muslim, Protestan).

Указані позначення інших народів та етносів є загальноприйнятими та офіційними засобами називання, які використовуються і в інституційних видах дискурсу, у тому числі в політичному. Але існують і негативно оцінні одиниці на позначення інших націй. Такі номінативні засоби є, насамперед, етнофобізмами – етнонімічними назвами, спрямованими на приниження та грубу образу іноземців [5, с. 102]. Етнофобізми є емотивно-оцінними ономастичними найменуваннями етносів. Негативна характеристика референтів спостерігається в конотативному компоненті значення цих номінативних одиниць та тісно пов'язана з їх денотативним компонентом.

Етнофобізми належать до стилістично зниженої лексики, тому мають належні позначки в словниках: Nigoricap – an offensive term for someone who is half Black and half Korean; Paki; Pakki (offensive) – a person from Pakistan; raghead (pejorative), (slang) – term used in derogation of Muslims, Arabs and some other groups who traditionally wear headdress such as a turban, keffiyeh or headscarf. Відтворюючи складний асоціативний потенціал упереджених уявлень американців про інші нації, ці етнонімічні назви є засобами образного позначення іноземців, в основу творення яких покладено різноманітні номінативні моделі: скорочення вже існуючих етнонімів (Jar – японець; Paki, Pakki – пакистанець); їх морфологічні перетворення (Amerasian (American+Asian) – американець азійського походження; Nigoricap (Niger+Korean+African) – мулат напівкорейського, напівафриканського походження); використання власних імен на позначення цілого етносу або його представників (Dago від Diego – іспанець, португалець, мексиканець; Ivan – росіянин); метафоричні (aubergine – афроамериканець, goose – єврей) та метонімічні перенесення (woodie head – афроамериканець) [6, с. 12–579].

Сферою функціонування пейоративних етнономінацій є, насамперед, неофіційне мовлення. Використання таких одиниць в інституційних видах дискурсу (наприклад, у політичному дискурсі) не тільки суперечить комунікативно-прагматичним нормам офіційного спілкування та вимогам політичної коректності, але й є відкритим виявом ксенофобії, тобто ворожого та боязкого ставлення до чужоземців, їх культури, релігії, традицій тощо. Дотримуючись вимог та норм коректного спілкування, американські політики, зазвичай, відмовляються від етнофобізмів у своєму дискурсі. Але поодинокі випадки вживання цих ономастичних одиниць все ж таки спостерігаються й у їх офіційному мовленні. Це свідчить про бажання політиків здаватися ближчими до свого народу, навіть за рахунок зниження рівня політкоректності.

Боротьба меншин проти дискримінації відбивається в мові в тому сенсі, що такі меншини виступають проти використання слів і словосполучень, які вони вважають пейоративними. Це стосується, насамперед, слова nigger – найпоширенішого презирливого позначення афроамериканців, яке стало основою для пейоративного позначення інших етносів, наприклад: sand nigger (презирлива характеристика арабів), prairie nigger (презирлива характеристика індіанців), green nigger – (ірландець). Загальновідомо, що поняття «коректна мова» стає частиною концепту «політична коректність». «Боротьба» за використання слова nigger призвела до виключення зі шкільних програм багатьох штатів таких класичних творів американської і світової літератури, як «Adventures of Huckleberry Finn» Марка Твена, «To Kill a Mocking Bird» Харпера Лі, в яких часто вживається слово nigger.

Метонімізація, яка ґрунтується на ознаках предметів матеріальної культури і яка так широко використовується в американському варіанті англійської мови на позначення представників «ЧУЖИХ» етносів, знайшла відображення в політичному дискурсі США. Виокремлюємо такі варіанти етнофобізмів на позначення іноетнічних представників:

- корелят «зовнішність»: Feather – індіанці, через прикрасу у вигляді пір'я птаха; Shoe-Shine – афроамериканець; Yellow Satin, Yellow Devil, Yellow Monkey – азіат; Slant-eyed, Slope, Slant – представники східних народів; Pig-tailed – китаєць, Wooly Head, Butt-head – чорношкірий; Little People – представники східних народів;
- корелят «їжа»: Tic Tacs – мексиканець, Curry – індієць, Buritto – Head – іспанець, Papa Ganoush – араби, Goulash – угорці, Doener – турки, Dim Sum – китайці, Macaroni – італієць, Rice Monster – азіат, Cheese Eating Surrender Monkey – француз; Tea-wor – британець, через їхню любов до чаю; Herring-Choker – норвежець, Spaghetti Bender – італієць;
- корелят «предмети соціального буття»: Bagel-Dog – євреї, назва пішла від сумки, в якій євреї носять кошерну їжу; Mook – китайці, через дерев'яний макет, що використовується в кунг-фу; chopstick – представники східних народів.

Розглянемо класифікацію метафоричних перенесень на позначення іноетнічних груп стосовно США:

- біоморфні (зооморфна: Bug – ірландець; Goose – єврей, Camel-jammer, Camel Jockey, Camel – араб; та ботанічна: Aubergine – афроамериканець, Mushroom-pickers – чехи) і соціоморфні (Bog Irish – ірландець, Spic/Spick – мексиканець або іспаномовна особа, Wetback, Boat People – мексиканець) метафори;
- модель «власне ім'я – етнічне прізвище»: власні імена (Ivan – росіянин, Jean Strapud – француз, Moses – єврей, Otto – німець, Roy – австралієць); імена літературних персонажів та вигаданих осіб (Robert Maccaire – француз); імена святих (Taffy – валлієць).

Згідно з дослідницею Ю. В. Святюк, прізвиська виконують номінативну функцію, надаючи «чужим» етносам та їх представникам ще одну додаткову назву. Обов'язковим компонентом у семантиці прізвиська є іронічна, жартівлива або відверто образлива характеристика референта. Такі власні імена мають репрезентативний, узагальнювальний характер, вони фактич-

но виконують функцію антономазії. Імена зазнають неповної апелятивізації та вживаються для позначення нового референта (а саме етносу) за рахунок зміни або розширення значення антропоніма: Fritz, Freddy, Heinie – німець, Ivan Ivanovich – росіянин, Abie, Ikie, Heimie – єврей, Nic Frog – голландець, Fred, Roy – австралієць, Antonio, Tony – італієць.

Окрім типових для етнічних груп власних імен і харчових стереотипів, до культурних відмінностей можна віднести також деякі інші групи референтів, які використовуються в процесі найменування етнічно-расових груп. Наприклад, одяг: Grass-skirt – гаїтянка; професія, діяльність, знаряддя праці: Banana-peddler – італієць, Ski-jumper – норвежець; стереотипні уявлення про національний характер: Backstabber (підступний) – японець; стереотипні уявлення про інтелект і спосіб життя: ZIP (zero intelligence potential) – в'єтнамец; соціальний статус: Cheap Shanty-mick (дешевий) – ірландець; Riffraff (шантрапа) – азіати; історичні алюзії, фольклор, ЗМІ: Viking – норвежець; натяк на країну/місце проживання/національність: Chessie (від Czech) – чех; національні символи: Kiwi (новозеландець) [7].

Дослідивши реалізацію компоненти «СВОІ», було визначено, що в політичному дискурсі США вживаються нейтрально та позитивно забарвлені лексеми: fellow-Americans, brothers and sisters, people of America, my dear good people. Розглянемо приклад з промови президента США Б. Обами:

My dear people of America, I am glad that you still believe me and believe in me. As I promised four years ago, our country is on the stable road of recovery.

Президент апелює до свого народу, використовуючи позитивно забарвлену лексему dear people of America. Тим самим він підкреслює любов до свого народу та відданість йому.

На нашу думку, у компоненті «СВОІ» доцільно виділити підгрупу етнономінацій нелегальних іммігрантів, яку умовно позначимо як «НІШ СВОІ». Прикладами можуть слугувати такі етнофобізми: Border Jumper, Fence Fairy, Without Papers, Asylum Seekers, Refugees, Guest Workers та інші.

Вважаємо доцільним класифікувати позначення іммігрантів на такі групи:

- нейтральні позначення іммігрантів: asylum seekers, refugees, guest workers, economic migrants.

Прикладом може виступати уривок з промови Б. Клінтона:

It is not a secret that our country is a final destination for economic migrants, who flock here every minute...

Лексема economic migrants уживається на позначення тих іммігрантів, які прибувають із держав Третього світу або з метою заробити гроші;

- позначення іммігрантів, виходячи зі способу перетину кордону:

1) незаконний перетин суходолом: а) асоціативний зв'язок з «перескакуванням» кордону, наприклад, Border Bunny; б) асоціативний зв'язок з «пошкрябаними спиною та/або животом», що нелегальні іммігранти отримують у результаті переповзання кордону, наприклад, Stomach Scraper; в) за асоціативним зв'язком «стояння попід тином» – Spicet Fence;

2) незаконний перетин по воді – за асоціативним зв'язком перепливання на човні або інших засобах. Зазвичай, мексиканці позначаються пейоративними етнономінаціями: FOB (Fresh Off the Boat), River-Crosser, Tire-Hugger (емігранти перетинають кордон не тільки на традиційних плавзасобах, але й на автомобільних шинах) [8, с. 275];

- номінації, виходячи з юридичного статусу іммігрантів: Without Papers – етнофобізм, який виник у період масової еміграції італійців, та Вор – це національне прізвисько вживається у США стосовно осіб італійського походження (за деякими версіями походить від: «Without a passport» («без паспорта») – про нелегальних іммігрантів-італійців; Visa Outstayers – ідеться про тих іммігрантів, які перевищили ліміт перебування в державі; Queue Jumper – про нелегальних іммігрантів, які перетинають кордон без черги, попереду легальних емігрантів, які часто декілька років чекають на отримання візи.

Серед прикладів упередженого позначення іммігрантів доцільно звернути увагу на дискурс Д. Трампа, чинного кандидата в президенти США. У своїх виступах політик часто вживає стилістично знижену лексику, у тому числі й на позначення іммігрантів: Visa-Overstayers, representatives of Illegal Immigration, Extra Arrivals, Barbaric People, Violent Offenders. Розглянемо приклад використання пейоративних позначень іммігрантів у промові Д. Трампа:

Every day hundreds of immigrants try to cross the border of the USA. Those extra arrivals that succeed get to their relatives who live in poor districts of the country. Then these barbaric people step on the road of crime because they understand that it is easier than legal job.

У своїх промовах американські політики часто звертаються до проблем імміграційної політики. У більшості випадків вони дотримуються політично коректного мовлення, але зустрічаються й випадки образного позначення іммігрантів:

- метонімічне позначення для об'єктивації упередженого та стереотипного ставлення до представників ісламських країн та країн Третього світу. Американські політичні діячі використовують засоби образного позначення відповідних суб'єктів, виражені зокрема метонімічними номінаціями. Такі номінативні одиниці характеризуються яскраво вираженою, найчастіше пейоративною конотацією, виявляють складний асоціативно-образний потенціал гетеростереотипізованих уявлень політичних діячів про цих іноземців [9, с. 63].

Наприклад, типова зовнішня особливість перших італійських іммігрантів до Сполучених Штатів є основою метонімічного перенесення: moustache Pete. Зазначена пейоративна лексична одиниця використовується сьогодні в США для називання всіх італійців. Аналіз політичного дискурсу США свідчить про те, що для позначення представників ісламських країн та країн Третього світу американські політики застосовують предметні та соціоморфні метонімії, що реалізують упереджені переконання політиків про цих іноземців. Корелятом предметної метонімії виступають назви предметів матеріальної культури націй, зокрема назви їх одягу, їжі тощо, корелятом соціоморфної метонімії є суспільні сутності або явища. Як правило, це характеристики соціальних відносин, спосіб діяльності людини, сама її діяльність. Розглянемо приклад використання предметної метафори для номінації іноземців у промові американського політика Е. Тіркопфуа:

We all know the result of letting in evel ideology. No inch should be given to the ragheads. Otherwise we are to become a clear and accesible terrorist target.

У наведеному уривку засобом номінації іноземців слугує етнофобізм ragheads, створений на основі метонімічного перенесення. Така номінативна одиниця є засобом зверхнього позначення арабів та мусульман, що вказує на особливості їх вбрання – специфічний головний убір. Отже, основою для метонімічного перенесення виступає предмет матеріальної куль-

тури мусульман. Застосування принизливої метонімічної назви the ragheads свідчить про упереджене ставлення політика до них. Про упередженість та небажання приймати цих іноземців до країни свідчить і семантика речення: No inch should be given to the ragheads;

- метафоричні вирази для позначення представників чужих держав. Американські політики надають негативних характеристик відповідним суб'єктам. Серед загальних закономірностей метафоризації значення слів при номінації іноземців американські політики застосовують такі: «чужі» представники порівнюються з тваринним (рослинним) світом за принципом зооморфізму (біоморфізму), ознаки природних явищ (зокрема, стихійних лих) або іммігранти порівнюються з героями міфічних оповідань.

Традиційним прикладом, у зв'язку з цим, слугує зоонім «coyotes» (sayotes), що використовується американцями та латиноамериканцями для позначення ділків-мексиканців, які незаконно перевозять людей через мексикансько-американський кордон. Метафоричне перенесення назви дикої тварини на позначення мексиканських ділків ґрунтується тут на особливостях поведінки й рисах, притаманних цій тварині з точки зору американців та латиноамериканців.

Використання зооморфної метафори на позначення представників мусульманських країн відбувається в промові американського політика Д. Трампа:

Those who commit crime against my nation, those 'new jackals' penetrate into our society. An end must be brought to it. Islamic terrorists will never accept a wealth and prosperity nation. They just can't reconcile with freedom of our minds and the goodness of our hearts.

У наведеному мовленнєвому фрагменті засобом номінації іноземців з ісламських країн слугує зоонім new jackals. Таке метафоричне позначення не тільки виражає негативне ставлення американського політичного діяча до цих чужинців, але й виявляє його асоціативні уявлення про них як ненависних до західної цивілізації людей.

Зооморфна метафора на позначення іноземців застосовується також іншим американським політиком:

Until we stop the policy of a benefit enticement, more drones will arrive to the USA.

Номінація іноземців відбувається за допомогою метафоричного зооніма drones. Використовуючи зоонім drone на позначення чужинців, політик підкреслює своє ставлення до них як до ледачих та таких, що не працюють і живуть за рахунок інших, тобто американців. Саме тому політичний діяч і використовує назву комахи (трутня, який нічого не робить у рою) як засіб номінації чужоземців.

Отже, категоризація представників «інших» етнічних спільнот, що відбувається як наслідок процесу стереотипизації етносів, відбувається в мові завдяки категорії найменування особи, яка характеризує людину як носія суспільних (у тому числі й етнічних) відносин та як істоту біологічну, з властивими їй якостями, ознаками та особливостями. Кожна з номінацій «інших» етнічних груп є часткою процесу ідентифікації, у якому здійснюється приписування певних якостей та характеристик тим чи іншим етнічним спільнотам. Така ідентифікація має яскраво виражений аксіологічний характер. Виокремлена група «ІНШІ СВОЇ» заповнюється етнофобізмами на позначення нелегальних іммігрантів. Серед цих номінацій виокремлюємо метафоричні та метонімічні номінації, нейтральні номінації та етнономінації, виходячи зі способу перетину кордону.

Література:

1. Жукова И. Н. Словарь терминов межкультурной коммуникации / И. Н. Жукова, М. Г. Лебедько, З. Г. Прошина, Н. Г. Юзефович. – М. : Флинта; Наука, 2013. – 632 с.
2. Оніщенко Н. А. Вербалізація концептуальної пари СВІЙ/ЧУЖИЙ у сучасній німецькій фразеології / Н. А. Оніщенко // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Сер. : Романо-герм. філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2005. – № 667. – С. 91–95.
3. Ладес К. В. Про пейоративну расову термінологізацію на прикладі афро-американців / К. В. Ладес // Синтаксис, семантика і прагматика мовних одиниць : зб. наук. праць / [за заг. ред. О. М. Старикової]. – К. : НМК ВО, 1992. – С. 73–77.
4. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі / О. В. Тищенко. – К. : КДЛУ, 2000. – 236 с.
5. Былинская Э. В. Ассоциативное содержание имени собственного в предикативной позиции / Э. В. Былинская // Теория коммуникации. Языковые значения: сб. научн. статей / [отв. ред. З. А. Харитончик]. – Минск : Изд-во МГЛУ, 2000. – Вып. 1. – С. 100–105.
6. Collins English Dictionary / [ed. by J. Smith]. – Glasgow: Harper Collins Publishers, 1991. – 1791 p.
7. The Racial Slur Database [Electronic resource]. – Access mode: <http://gyral.blackshell.com/names.html>
8. Weigand E. Sprach als Dialog: Sprechakttaxonomie und kommunikative Grammatik / E. Weigand. – Tübingen: Niemeier, 1989. – 368 S.
9. Куш Е. О. Метонімічні номінації як засоби вираження етнічних упереджень у дискурсі американських політиків / Е. О. Куш // Нова філологія. – 2012. – № 50. – С. 62–65.